

ایده‌باران

حمیده بزرگ

پیشنهاد و دست‌آورد اصلی جلسه اعلام می‌شود.

بارش مغزی در تدریس و یادگیری کارکردهای مفیدی دارد که از جمله ایجاد ارتباط بین راه‌حل‌ها و ایده‌ها را برای ما آسان می‌سازد. در گروه‌های بارش مغزی، مشارکت بیشتر و ایراد کمتر است، به همین دلیل حمایت اعضا از هم بیشتر می‌شود و علاقه دانش‌آموزان در اندیشیدن به راه‌حل مسئله تعیین شده بهبود می‌یابد. علاوه بر این دانش‌آموز می‌تواند اطلاعات ذخیره شده در حافظه بلندمدت خود را بازیابی کند و برای حل مسئله به کار گیرد. در روش بارش مغزی تفکر واگرا و حل مسئله به روش خلاق تقویت می‌شود و اعتماد به نفس فراگیران افزایش می‌یابد که این باعث می‌شود فراگیران به خودباوری مثبتی نایل شوند. همچنین کلاس درس از حالت تکراری بودن خارج می‌شود و تنوع و رفع خستگی و ایجاد شادی و نشاط را به دنبال دارد.

شرط موفق بودن بارش مغزی

در اینجا باید یادآوری کنیم که یک قانون همیشه درست را نباید فراموش کنیم و آن اینکه روش‌های تدریس مختلف نه به خودی خود بلکه بسته به چگونگی و نحوه اجرای آن‌هاست که مؤثر و مفید خواهند بود. به‌عنوان مثال،

یادآوری: در دو قسمت قبلی از مجموعه «دریچه‌ای به روایت‌های گوناگون یادگیری» نگاهی داشتیم به رویکردهای متداول و فعال یادگیری، و نیز مروری کردیم بر انتقاداتی که عموماً به یک روش تدریس وارد می‌شود. اکنون گذری خواهیم داشت به روش بارش مغزی، روشی که با تنوع بسیار زیاد در مورد موضوعات متفاوتی قابل به‌کارگیری است؛ به خصوص در مورد موضوعات و دروسی که یادگیری آن‌ها برای دانش‌آموزان کسالت‌آور و مشکل است.

حالت انفرادی برای حل مسئله می‌دهند. روش بارش مغزی معمولاً در دو مرحله کلی انجام می‌گیرد: تولید اندیشه، قضاوت و ارزشیابی.

بحث و گفت‌وگو با راهنمایی هدایتگر جلسه (معلم) شروع می‌شود و همه افراد نظرها و اندیشه‌های خود را ابراز می‌کنند و این نظریات ثبت می‌شود. در حقیقت، فعال‌ترین بخش این روش، اجرا و هدایت همین جلسه خلاقیت است که در آن هر فرد اندیشه‌ای تولید می‌کند و تولیدات خود را در ضمن یک تفکر خلاق بیان می‌کند آن را برای دیگران بیان می‌کند. پس از اینکه مرحله تولید اندیشه‌ها صورت گرفت، طبیعی است که تعداد زیادی پیشنهاد، نظریه و طرح به دست می‌آید. در مرحله دوم، این مجموعه پالایش و نظریات مشابه و نامناسب حذف می‌شود. سپس بقیه نظریات مورد بررسی و ارزشیابی قرار می‌گیرد و در نهایت یک یا چند نظر یا طرح به صورت

بارش مغزی چیست؟

کلاسی را مجسم کنید که در آن گروهی دانش‌آموز دور هم نشسته‌اند و در حال بحث و گفت‌وگو درباره حل یک مسئله هستند. هر فرد روش یا راه‌حلی را که در مورد آن مسئله به ذهنش می‌رسد در جمع مطرح می‌کند تا دیگران درباره آن اظهار نظر کنند. به همین ترتیب افراد دیگر نیز راه‌حل خود را بیان می‌کنند. معلم در اینجا نقش هدایتگر دارد و همه مطالب و صحبت‌ها را یادداشت می‌کند تا در پایان آن‌ها را جمع‌بندی کند و نتیجه بگیرد. به این ترتیب با مشارکت گروهی و بیان نظرات و افکار افراد حاضر در کلاس می‌توان برای مسئله یا مسائلی که در ابتدای کلاس مطرح می‌شود راه‌حلی پیدا کرد. به این روش بارش مغزی گفته می‌شود. تحقیقات ثابت کرده که جمع پیشنهادهایی که افراد در گروه برای حل یک مسئله می‌دهند معمولاً دو برابر پیشنهادهایی است که در

نظریات مطرح شده قضاوت می‌کنند (قضاوت و ارزشیابی) و... نتیجه کار به شکل یک دادگاه ساختگی ارائه شد. هر یک از کودکان گزارشی از بررسی‌های خود تهیه کرده و آن را در دادگاه ارائه کرد. بچه‌ها در هنگام ارائه کار، نقش شخصیت‌های داستان را هم بازی می‌کردند. علاوه بر این، در این برنامه دانش‌آموزان با کتاب‌های تاریخی برای کودکان و نوجوانان آشنا شدند. در نهایت بچه‌ها علاوه بر خواندن و شنیدن داستان‌های تاریخی از آن‌ها هم تاریخ آموختند و هم یاد گرفتند که منابع تاریخی را با دید انتقادی نگاه کنند و درستی اطلاعات و بی‌طرف بودن را به عنوان دو اصل مهم بررسی کنند. آیا به نظرتان چنین یادگیری و تجربه‌ای از کلاس تاریخ همراه با لذت نخواهد بود؟

به نظر شما چنین روش‌هایی را با چه درس‌ها و موضوعات دیگری می‌توان هماهنگ و از آن در کلاس استفاده کرد؟ آیا شما تا به حال تجربه استفاده از این روش‌ها در کلاس درس خودتان را داشته‌اید؟ فکر می‌کنید چه تأثیری روی دانش‌آموزان کلاستان داشته است؟

برای مطالعه بیشتر

- اصول یادگیری و آموزش زبان، نویسنده: اچ داگلاس براون مترجم: دکتر منصور فهیم، چاپ چهارم، تهران ۱۳۸۱

فرد و جامعه را تشکیل می‌دهد. پس جا دارد بدانیم که آشنا کردن کودکان با تاریخ و برانگیختن کنجکاوای آنان در دانستن وقایع گذشته چطور باید انجام شود. چگونه می‌توان کودکان را به تاریخ علاقه‌مند کرد؟ بیایید به تجربه یک دبیر تاریخ که به این روش داستان حمله مغول‌ها به ایران را تدریس کرده است نگاهی بیندازیم.

دانش‌آموزان می‌خواستند منابع موجود درباره حمله مغول‌ها به ایران را بخوانند و راجع به درست بودن اطلاعات بررسی کنند. کار این کلاس با کتاب **تاریخ مغول** نوشته **عباس اقبال آشتیانی** آغاز شد. این کتاب تاریخ زندگی و جنگ‌های مغول است. طرح سؤالات مختلف درباره مغول‌ها و حمله به ایران و اینکه آیا آن‌ها قهرمان بودند یا یک جنایتکار و اینکه آثار حمله آن‌ها به ایران چه بود؟ سؤالاتی است که می‌تواند در بارش فکری مطرح شود. طرح چنین سؤالاتی فرصت‌ها و موقعیت‌هایی برای استفاده از روش بارش مغزی در کلاس فراهم می‌کند. همه نظریات خود را در رابطه با مسئله مطرح شده بیان می‌کنند. نظریات دیگران را می‌شنوند، نظریات مختلف به بحث و بررسی می‌گذارند (تولید اندیشه) و نظریاتی که دارای شواهد مستدل و منطقی نیستند حذف می‌کنند، در رابطه‌ها با طرح‌ها و

اگر گروه بارش مغزی از یک هدایتگر (معلم) با تجربه برخوردار نباشد، ممکن است برخی از افراد جلسه را به‌طور کامل تحت‌الشعاع خود قرار دهند و بحث را منحرف کنند. بنابراین تنظیم وقت میان همه شرکت‌کنندگان و کم کردن توضیحات اضافی توسط آن‌ها می‌تواند روی کیفیت این روش تأثیرگذار باشد. در اینگونه مواقع می‌توان به‌طور صریح و واضح افراد را از بحث‌های انحرافی برحذر داشت. علاوه بر این، اجرای موفقیت‌آمیز این روش مستلزم شناخت قبلی افراد از مسئله است. در نهایت یادمان باشد که برای ایجاد اینگونه فضا در محیط کلاس به صبر و حوصله بیشتری در تحمل گفت‌وگوها و بحث‌های دانش‌آموزان داریم.

درس تاریخ، یک مثال موردی

حال برای اینکه تجسم یک چنین کلاسی برایمان راحت‌تر باشد یک مثال را با هم مرور کنیم. تاریخ درسی است که در بیشتر کلاس‌های ما به‌صورت انتقال اطلاعات از سوی معلم و حافظه‌محور تدریس می‌شود، به همین دلیل معمولاً موجب کسالت تعداد بیشتری از دانش‌آموزان و همچنین از یاد بردن مطالب بعد از کلاس درس می‌شود. این در حالی است که تاریخ و آشنایی با آن بخش مهمی از هویت فرهنگی هر